

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут психології та педагогіки
Кафедра вікової та педагогічної психології
Кафедра загальної психології та психодіагностики**

Студентський науковий альманах

(Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих науковців "Гендерні аспекти розвитку самосвідомості в онтогенезі"
Рівне, 15-16 квітня 2010 р.)

Рівне, 2010

Студентський науковий альманах. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих науковців "Гендерні аспекти розвитку самосвідомості в онтогенезі". Рівне, 15-16 квітня 2010 р. – Рівне: РДГУ, 2010. – 198 с.

Редакційна колегія:

Павелків Р.В. - доктор психологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, директор Інституту психології і педагогіки РДГУ, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Інституту психології та педагогіки РДГУ, Заслужений працівник освіти України – співголова;

Воробйов А.М. – кандидат педагогічних наук, професор, перший проректор РДГУ, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики Інституту психології та педагогіки РДГУ, Заслужений працівник освіти України - співголова

Безлюдна В.І. - професор кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Корчакова Н.В. – доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Созонюк О.С. – доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Яцюк Н.О. – доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Матеріали обговорені та рекомендовані до друку на засіданні науково-методичної ради психолого-природничого факультету РДГУ. Протокол № _____ від _____ 2010 р.

до продуктивної діяльності, діалогічного чи монологічного спілкування тощо. Я-концепція виконує різні функції у житті особи, а саме: визначає, чи буде ефективною її суспільна взаємодія і якість буття загалом, а тому справляє значимий вплив на перебіг соціальних відносин від раннього дитинства й до глибокої старості; зумовлює той чи інший вибір життєвого шляху та навіть долі; утверджує у самосвідомості своєрідне відчуття визначеності; дає змогу ідентифікуватися з конкретним оточенням, досягнути самоототожнення; впливає на витлумачення нею соціального і пізнавального досвіду, прогнозів майбутнього, оцінку самодосягнень, а відтак – на повнофункціональне самостановлення або самоутвердження. Я-образ – це системне пізнавальне самоуявлення, котре розвивається і формується на основі самостановлень стосовно себе через когнітивні та емоційні компоненти соціальної взаємодії, а тому є передумовою для становлення самооцінки людини.

Література

1. Кон И.С. *В поисках себя: Личность и ее самосознание.* – М., 1984.
2. Дружинин В.Н. *Структура и логика психологического исследования.* – М., 1993

УДК 159.923.2

СПОСОБИ І ЗАСОБИ САМОПІЗНАННЯ

Прит Тетяна, студентка 4 курсу

Безлюдна В.І., кандидат педагогічних наук, професор

Рівненський державний гуманітарний університет

На колоні при вході до храму Аполлона в м. Дельфах, що в Греції, вибито надпис „Пізнай себе”. Ці слова були гаслом цілого філософського вчення, яке ґрунтувалося на уяві про те, що пізнання навколишнього світу відбувається через пізнання себе, своїх можливостей і прагнень.

Метою даного повідомлення є обговорення проблеми розвитку механізмів самопізнання. Передусім зупинимося на самопізнанні як початковій ланці й основі існування самосвідомості. Шляхом самопізнання людина саморозвивається і самореалізовується. Самопізнання - засіб отримання внутрішньої гармонії і психічної зрілості особистості. Самопізнання - пізнання себе - одне із найбільш складних і суб'єктивно найважливіших завдань. Складність цього завдання викликана багатьма причинами:

- людина повинна розвинути свої пізнавальні здібності, накопичити відповідні засоби, а потім уже застосовувати їх до самопізнання;

- має накопичитися матеріал для пізнання – людина повинна кимось стати, притому вона безупинно розвивається, але самопізнання постійно відстає від свого об'єкта;

- будь-яке отримання знання про себе уже фактом самого отримання змінює суб'єкт: довідавшись щось про себе, він стає іншим [1].

Самопізнання – процес і результат неперервного оцінювання людиною своїх станів і діяльності [2]. На початковому етапі самопізнання здійснюється через різноманітні форми порівняння себе з іншими людьми, спираючись переважно на зовнішні моменти.

Для другого рівня самопізнання специфічним є те, що співвіднесення знань про себе здійснюється не в рамках «Я та інша людина», а в межах «Я та Я» і передбачає оперування деякою мірою сформованими знаннями про себе. Провідним способом вивчення власного внутрішнього світу стають складні форми самоаналізу, зокрема аналіз мотивів власної поведінки. Виділені мотиви оцінюються людиною з точки зору розуміння вимог суспільства до неї та власних вимог до себе. Внаслідок співвіднесення форм поведінки з певною мотивацією; їх аналізу й оцінки відбувається усвідомлення себе як суб'єкта, якому належать виділені та проаналізовані стани і властивості. Власне «Я» починає усвідомлюватись як цілісне утворення, як єдність зовнішнього та внутрішнього буття [1].

У реальному процесі самопізнання звичайно переплітаються моменти поступового накопичення даних про себе в результаті порівняння, співвіднесення з іншими та моменти різких зрушень, коли ті якості власної особистості, про які в індивіда не було досить певного уявлення, набувають безсумнівності, справжнього розуміння

Прояви пізнавального аспекту психічної діяльності людини виявляється в самовідчуттях, самоаналізі, самооцінці.

Самопізнання як складний процес внутрішньої роботи над собою передбачає такі його методи, як самоспостереження, самокритика, самоаналіз.

Самоспостереження виявляється у спостереженні індивіда за своїми діями, вчинками, думками, почуттями. В його основі загальна спостережливість.

У самоспостереженні використовується: ретроспективне (відновлення в пам'яті подій, що відбулися), пряме (спостереження подій, що відбуваються) та повторне (відновлення подій з метою

уточнення, доповнення вражень особистості від своїх дій) спостереження.

З метою досягнення чіткості в процесі самоспостереження використовують звіти (відповіді на запитання: «Що відбулося?», «Коли саме?», «В якій послідовності розвивалися події?», згадування (порівняння того, що запам'яталось, із нотатками у щоденнику, спогадами), самоанкетування, самотестування (відповіді на власні запитання), порівняння (зіставлення сказаного іншими із власними спогадами і нотатками), уявне повторення того, що відбулося (уявне моделювання ситуації, подібної до тієї, за якої відбулася подія).

Самокритика це процес опрацювання результатів самоспостереження за допомогою самоаналізу і самооцінки. Внаслідок самокритики відбувається наближення індивіда до об'єктивної самооцінки.

Самоаналіз - охоплює аналіз власних думок, почуттів тощо. Він є ефективним методом з'ясування причинно-наслідкових зв'язків у діях і вчинках. Адже одна і та сама дія може бути результатом різних спонукальних сил (якостей особистості, способу життя, стресового стану). Людина завжди має зосереджуватись на головній причині, яка зумовлює певну поведінку. Прагнення до самоаналізу допомагає особистості орієнтуватись у життєвому середовищі, самостверджуватись, посилює у поведінці владу розуму над емоціями, комплексами, інстинктами.

Прояви самосвідомості - самоспостереження, самопізнання, ставлення до себе, саморегулювання діяльності та поведінки – необхідні людські потреби. Вони стимулюються прагненням до самовиховання, до цілеспрямованої зміни себе у зв'язку з усвідомленням власних психологічних невідповідностей зовнішнім вимогам, ідеалам, моральним взірцям.

Отже, можна узагальнити, що самопізнання - це відкриття себе, своїх потенційних і інтелектуальних властивостей, особливостей, рис характеру, своїх відношень з іншими людьми. Все в собі пізнати неможливо, вірніше, важко. Керувати своїми почуттями і психічними станами можна, використовуючи такі методи як: самопідбадьорювання, самопереконання, самоаналіз, самонавіювання, аутогенне тренування.

Література

1. *Ананьєв Б.Г. Избрание психологические труды.*-М., 1991.
2. *Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів.* - Х.: Прапор, 2009.

З М І С Т

ПЕРЕДМОВА.....3

Розділ 1. ФЕНОМЕНОЛОГІЯ САМОСВІДОМОСТІ

Багай Б., Павелків Р.В. Теоретичні аспекти становлення Я-концепції у молодшому шкільному віці.....4

Антонець О. Самосвідомість і її структура.....7

Бенедюк О. Шляхи самопізнання особистості.....10

Габрієль К. Образ фізичного «Я» як детермінанта індивідуального стилю поведінки в соціальних контактах.....13

Захарчук М. Генезис самосвідомості дитини.....15

Корольчук І. Розвиток уявлень про саморегуляцію.....16

Кравчук Я. Розвиток моральної саморегуляції у молодшому шкільному віці.....19

Кулаков Р. Самооцінка та рівень домагань як складові професійного самовизначення старшокласників.....21

Левшунова К. Дослідження саморегуляції.....25

Майстренко Є. Детермінація Я-концепції дитини.....28

Манзик О. Вимірювання самооцінки особистості.....30

Мариніч О. Особливості розвитку самооцінки у дошкільному віці.....32

Мартинюк Т. Психологічний аналіз розвитку самосвідомості особистості молодшого школяра.....35

Марчук В. Особистісна рефлексія як засіб активізації пізнавальної активності підлітків.....39

Онищук О. Загальна характеристика самопізнання як процесу.....42

Орел В. Цілі й мотиви самопізнання.....44

Осипчук О. Сфери і області самопізнання.....46

Пархомей К., Корчакова Н.В. Поняття Я-концепції.....48

Прит Т., Безлюдна В.І. Способи і засоби самопізнання.....50

Ревко Н. Розвиток самопізнання у дитячому віці.....53

Смоляк А. Феномен відношення людини до себе.....55

Тимощук С. Дитячо-батьківські стосунки та їх вплив на ставлення дитини до себе.....58

Ходневич Н., Безлюдна В.І. Формування Я-концепції дитини на різних стадіях розвитку.....61

Хомич І. Передумови формування самооцінки молодших школярів...63

Шпинюк В. Розвиток Его-ідентичності в дитячому віці.....66

РОЗДІЛ 2. ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ САМОСВІДОМОСТІ

Безлюдна В. Гендерні аспекти розвитку Я-фізичного на висхідному етапі онтогенезу.....	69
Беднарська І. Гендерна соціалізація особистості.....	71
Гірак І. Психологічний аналіз гендерних відмінностей адиктивної поведінки осіб юнацького віку.....	74
Забрідня О., Яцюк Н.О. Психологічний аналіз суб'єктивних чинників емоційного вигорання майбутніх педагогів (гендерні аспекти).....	81
Карнаух В. Гендерні аспекти формування адиктивної поведінки у підлітків.....	84
Корчакова Н. Усвідомлене батьківство як напрям психології самосвідомості.....	88
Князєва А. Особливості гендерного спілкування в дошкільному віці.....	91
Мартинюк В. Гендерні відмінності реагування на конфліктну ситуацію учнів старшого шкільного віку.....	93
Назарець Л. Динаміка розвитку пізнавальних інтересів підлітків з урахуванням гендерних відмінностей.....	96
Оксенчук О. Гендерні особливості уявлень студентів про відповідальне батьківство.....	100
Осьмак Л. Психологічні особливості тривожності жінок зрілого віку.....	103
Пінаєва М. Соціальна диференціація гендерної ролі.....	106
Руденко Н. Гендерні аспекти дослідження етнічної толерантності підлітків.....	109
Созонюк О. Вплив гендерних стереотипів на процес становлення особистості дівчат-підлітків.....	111
Тендюк І. Особливості статево-рольових уявлень в дошкільному віці.....	114
Тоюнда О. Вплив сімейних традицій на ставлення молоді до проблем гендерної рівності.....	118
Ямницький О. Особливості формування гендерних схем у процесі статево-рольової соціалізації дітей.....	121

Наукове видання

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ АЛЬМАНАХ
Серія ПСИХОЛОГІЯ

Випуск 4

Заснований у 2008 р.

Відповідальні за підготовку збірника до видання – проф. Павелків Р.В.,
проф. Безлюдна В.І.

Комп'ютерна верстка Юрчук О.С.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра вікової та
педагогічної психології (к. 325, тел. 63-44-92)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі Рівненського
державного гуманітарного університету 33028 м. Рівне, вул.
С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ АЛЬМАНАХ. Серія «Психологія». -
Випуск 4. - Рівне: РДГУ, 2010. — 197 с.

ISBN 966 — 7281 — 07 — 8.

Збірник містить статті з актуальних проблем психології самосвідомості. Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 159.922:316.612

ББК 74.20